

Nela Vlahinić – Dizdarević*
Morena Negovetić**

UDK 639.22:338.43] (497.5)
Pregledni rad
Review

MJERE EKONOMSKE POLITIKE U FUNKCIJI POTICANJA MORSKOG RIBARSTVA REPUBLIKE HRVATSKE

ECONOMIC POLICY MEASURES AIMED TO STIMULATE SEE FISHING IN THE REPUBLIC OF CROATIA

ABSTRACT

See fishing represents 1.5 per cent of Croatian merchandise exports and is still one of the rare economic activities in Croatia with the recorded surplus in foreign trade. Since this economic activity could not be adequately developed with its own accumulative ability, not just in Croatia, all countries implement a wide range of measures and incentives in order to develop the see fishing.

The aim of the paper is to explore the actual position of see fishing in Croatian economy, especially in foreign trade, traffic, consumption and manufacturing, as well as to analyse the measures of the economic policy that have been targeted to stimulate the development and competitiveness of see fishing. Since the Croatian see fishing is facing further adjustment and harmonisation with the Common fishermen policy of the European Union, the paper gives an overview of the needed measures in the process of Croatian accession to European Union.

Key words: *see fishing, Republic of Croatia, foreign trade, traffic and consumption of fish*

1. UVOD

Republika Hrvatska jedna je od rijetkih zemalja koja ima podjednaku površinu kopna i mora što, svakako, predstavlja važnu komparativnu prednost za razvoj morskog ribarstva, no ono je danas nedovoljno razvijeno, uglavnom je lokalnog značaja te nema važniju makroekonomsku ulogu u hrvatskom gospodarstvu. Jedan od razloga nedovoljne razvijenosti i propulzivnosti morskog ribarstva i ostalih djelatnosti, koje su u većoj ili manjoj mjeri vezane uz njega, leži i u dosadašnjoj neodgovarajućoj ekonomskoj politici Republike Hrvatske te nedostatku prave strategije razvoja ribarstva.

Cilj je ovog rada analizirati aktualnu poziciju morskog ribarstva u gospodarstvu Republike Hrvatske, posebice u vanjskoj trgovini, prometu, potrošnji i preradi te dati osvrt na najnovije mjere ekonomske politike koje su usmjerene na poticanje razvoja i konkurentnosti morskog ribarstva. Analiza novih oblika državne potpore namijenjenih morskome ribarstvu Republike Hrvatske centralni je dio rada koji predstavlja i analitički okvir za definiranje potrebnih prilagodbi morskog ribarstva u uvjetima pridruživanja Hrvatske Europskoj Uniji.

---

* izvanredni profesor, Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet Rijeka, Ivana Filipovića 4, 51000 Rijeka, e-mail: nela@efri.hr

** dipl. oec., Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet Rijeka, Ivana Filipovića 4, 51000 Rijeka, e-mail: mnegovetic@yahoo.com

Članak primljen u uredništvo 10.1.2006.

2. ZNAČAJ MORSKOG RIBARSTVA U GOSPODARSTVU RH

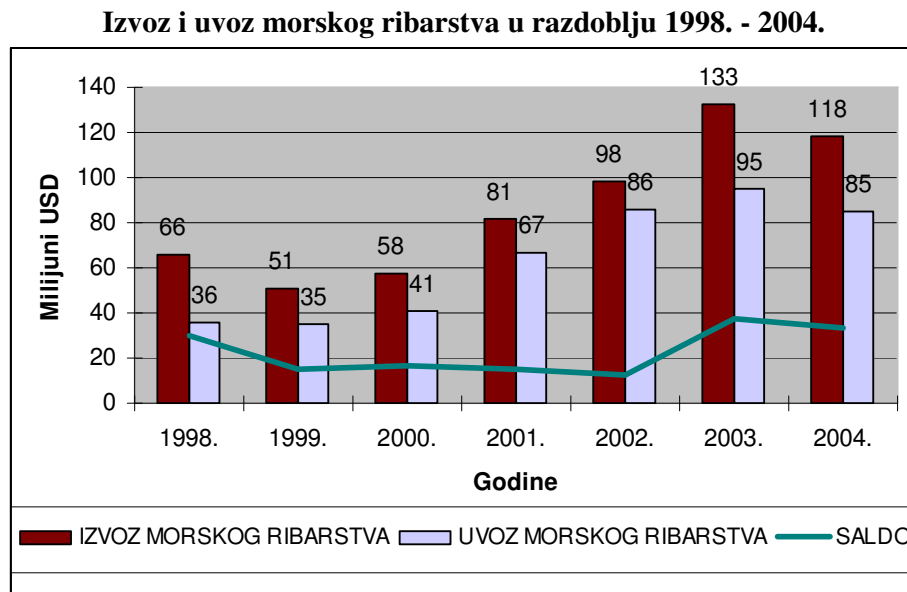
Zakon o morskome ribarstvu Republike Hrvatske (NN 74/94) definira morsko ribarstvo kao gospodarenje obnovljivim biološkim bogatstvima mora, koje obuhvaća zaštitu, ribolov i uzgoj riba i drugih morskih organizama. Stoga se u središtu analize morskog ribarstva ne pojavljuje samo ribolov već čitav skup gospodarskih djelatnosti koje su u većoj ili manjoj mjeri vezane uz njega. Prije svega treba spomenuti industrijsku preradu ribe, zatim specijalizirane djelatnosti u prometu i distribuciji proizvoda morskog ribarstva, te brojne ostale proizvodne i uslužne djelatnosti poput brodogradnje, brodogradnje, proizvodnje mreža i drugih ribarskih alata. Navedene djelatnosti karakterizira velika ekonomska međuzavisnost, a njihova razvijenost i propulzivnost uvjetovana je razvijenošću same ribolovne proizvodnje.

Činjenica da je RH zemlja koja ima podjednaku površinu kopna i mora ukazuje na važnost koje bi morsko ribarstvo trebalo imati u ukupnom gospodarstvu. Međutim, zbog nedostatka prave strategije u razvoju ribarstva, ono je danas nedovoljno razvijeno te nema veći značaj u svojoj osnovnoj zadaći – proizvodnji hrane. U nastavku se analizira pozicija morskog ribarstva u vanjskoj trgovini, prometu, potrošnji i preradi ribe.

2.1. Izvoz i uvoz morskog ribarstva

Unatoč činjenici da na razini cjelokupnog gospodarstva morsko ribarstvo nije značajnija djelatnost, ono je jedna od rijetkih djelatnosti u Republici Hrvatskoj koja već dulji niz godina ostvaruje suficit u vanjskotrgovinskoj bilanci (Grafikon 1).

Grafikon 1.

Izvor: obrada autora prema podacima HIDRA-e, Odsjek službene dokumentacije Republike Hrvatske, Zagreb, od 18. studenog 2005.

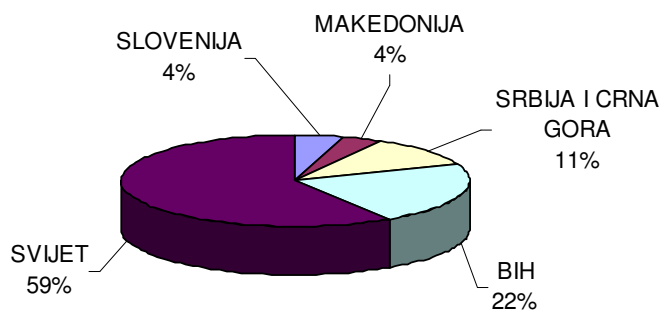
U promatranom sedmogodišnjem razdoblju saldo vanjskotrgovinske bilance morskog ribarstva kontinuirano bilježi suficit. Vrijednost uvoza do 2003. godine neprestano je rasla da bi u 2004. godini uslijedio značajan pad od gotovo 10 milijuna USD. Najveća vrijednost izvoza (132,8 milijuna USD) ostvarena je u 2003. godini, kada je i

saldo bilance morskog ribarstva dosegao rekordnu vrijednost od gotovo 38 milijuna USD. U 2004. godini suficit vanjskotrgovinske bilance morskog ribarstva nešto je smanjen i iznosi 33,2 milijuna USD.

Gotovo polovicu (49,52%) ukupnog izvoza u 2004. godini čini izvoz svježe ili rashlađene ribe, koja se najviše izvozi u Japan i Italiju. Na prerađenu i konzerviranu ribu otpada 23,94% izvoza, a najviše se izvozi u zemlje članice bivše SFRJ (Grafikon 2).

Grafikon 2.

Najznačajnija izvozna tržišta prerađene i konzervirane ribe u 2004. godini

Izvor: obrada autora prema podacima HIDRA-e, Odsjek službene dokumentacije Republike Hrvatske, Zagreb, od 18. studenog 2005.

Do 2003. godine najveći udio u uvozu odnosio se na smrznutu ribu (30%), da bi u 2004. njen udio pao na 20%, a znatno je porastao uvoz mekušaca (21,80% ukupnog uvoza). Najveći udio (31,22%) u uvozu 2004. godine odnosi se na uvoz ribljih prerađevina i konzervi i to iz Tajlanda, Italije i Španjolske.

Uz to što morsko ribarstvo Republike Hrvatske već godinama ostvaruje suficit u vanjskotrgovinskoj razmjeni, bitno je napomenuti da je količinski odnos razmjene (terms of trade) tj. odnos količine uvoza i izvoza također povoljan. Naime, količina uvezene ribe i ribljih prerađevina daleko premašuje količinu izvezena ribe i ribljih proizvoda i to stoga što u izvozu prevladavaju skuplji proizvodi, dok se uvoze jeftiniji riblji proizvodi, kao što je haringa, koja se višestruko valorizira kroz izvoz uzgojene tune.

Značenje morskog ribarstva u trgovinskoj bilanci Republike Hrvatske prikazuje Tablica 1.

Tablica 1.

Udio morskog ribarstva u robnom izvozu i uvozu Republike Hrvatske, 1998. - 2004.
(u milijunima USD)

Godina	Ukupni robno izvoz i uvoz RH		Izvoz i uvoz morskog ribarstva		Udio morskog ribarstva (u %)	
	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz
1998.	4.517,2	8.275,6	65,5	35,9	1,45	0,43
1999.	4.302,5	7.798,6	50,6	35,4	1,18	0,45
2000.	4.431,6	7.886,5	57,5	40,9	1,30	0,52
2001.	4.665,9	9.147,1	81,4	66,7	1,75	0,73
2002.	4.903,6	10.722,1	98,3	86,1	2,01	0,80
2003.	6.186,6	14.209,0	132,8	94,9	2,15	0,67
2004.	8.022,0	16.583,0	118,3	85,1	1,48	0,51

Izvor: obrada autora prema podacima HIDRA-e, Odsjek službene dokumentacije Republike Hrvatske, Zagreb, od 18. studenog 2005.

U čitavom promatranom razdoblju udio morskog ribarstva u ukupnom izvozu RH bio je dva do tri puta veći od udjela u ukupnom uvozu. Na početku promatranog razdoblja proizvodi morskog ribarstva sudjelovali su u ukupnom izvozu sa 1,45%, a u uvozu sa tek 0,43%. Najveći udio proizvoda morskog ribarstva u ukupnom izvozu, od čak 2,15% ostvaren je 2003. godine, no u 2004. godini dolazi do značajnijeg pada udjela izvoza na 1,48%. Ipak, bez obzira na oscilacije u pojedinim godinama, djelatnost morskog ribarstva jedna je od rijetkih u Republici Hrvatskoj koja ostvaruje suficit.

2.2. Promet i potrošnja proizvoda morskog ribarstva

Suvremeni ribolov karakteriziraju velike udaljenosti između mjesta proizvodnje (ulova) i mjesta potrošnje, za čije je svladavanje potrebna vrlo dobro organizirana prometna funkcija. Međutim, u Republici Hrvatskoj promet ribom neorganiziran je u svim segmentima. Ribu i riblje prerađevine većinom utružuju sami ribari koji sami plaćaju troškove prijevoza, a neodgovarajućim uvjetima transporta i skladištenja ugrožavaju njenu kakvoću. Drugi način otkupa je prodaja veletrgovcima, koji ribu otkupljuju po vrlo niskoj cijeni, dok je istovremeno prodaju po iznimno visokoj cijeni i tako nedostupnoj svakom potrošaču. Preprodaja ribe velikim je djelom i neregistrirana, pa je vrlo teško odrediti precizne statističke pokazatelje u tom segmentu. Veliki problem predstavljaju nedostatni skladišni i rashladni kapaciteti, neorganizirana opskrba brodova gorivom, kao i zastarjela prihvatna infrastruktura na obali, što sve utječe na smanjenje prehrambene vrijednosti ribe. Jedna od karakteristika prometa ribom i ribljim proizvodima u Republici Hrvatskoj je njegova usitnjenost, odnosno prisutnost velikog broja sudionika u uvozu i izvozu, što znatno utječe na kvalitetu i cijenu tih proizvoda. Kao posljedica toga uvozne cijene rastu, dok se one izvozne smanjuju, što ide na štetu krajnjih potrošača.

Navedeni problemi u prometu ribom i ribljim prerađevinama negativno se odražavaju na njenu potrošnju, te se Republika Hrvatska trenutno nalazi pri dnu ljestvice potrošnje ribe u Europi. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, potrošnja ribe po članu kućanstva u 2004. godini iznosila je 8,29 kg, od čega se oko 1 kg odnosi na slatkodvodnu ribu. Uzme li se obzir da trenutna potrošnja ribe u svijetu iznosi 16 kg/per capita, a u Europskoj uniji 24 kg/per capita, ti su podaci poražavajući. Stoga se kao jedan

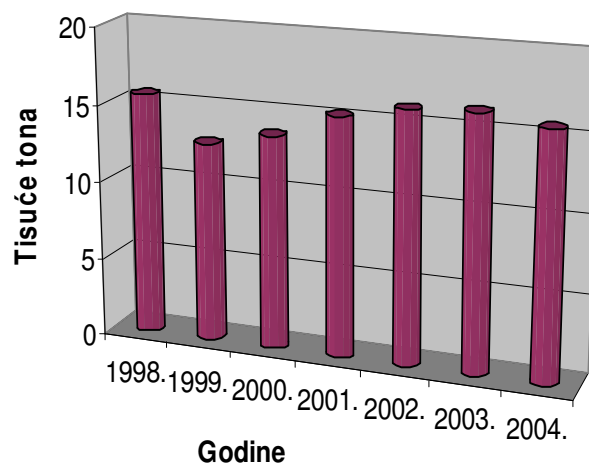
od bitnih strateških ciljeva u okviru Strategije razvoja poljoprivrede i ribarstva Republike Hrvatske nameće upravo povećanje potrošnje ribe i približavanje svjetskom prosjeku. Da bi se to postiglo, potrebno je, prije svega, osigurati brzu i efikasnu dostavu, osobito svježe ribe, što je moguće postići stvaranjem sustava veletržnica zasnovanih na aukcijskom načelu, koje bi u vidu distributivnih centara opskrbljivale maloprodajne lance. S tim u vezi, Republika Hrvatska je 2005. godine krenula u dva zajednička projekta sa Republikom Italijom, koji, između ostalog, za cilj imaju izgradnju i opremanje veletržnica ribom u Rijeci i Poreču. Radovi na tome već su započeli, za što je talijanska strana osigurala 1,370 milijuna eura. Pored navedenog, nužne su i strukturne promjene u području prometa u smislu smanjivanja ukupnog broja sudionika uz istodobno povećanje ukupnog prihvatnog kapaciteta.

2.3. Prerada ribe

Prerada ribe, kao jedan od segmenata morskog ribarstva, obuhvaća različite postupke kojima je cilj da svježu ribu prerade u trajne ili polutrajne preradevine te da je očuvaju u svježem ili smrznutom stanju radi produženog skladištenja do same prerade, odnosno transporta do potrošača. U novije vrijeme svjetski trendovi kreću se u pravcu smanjenja prerade ribe i proizvodnje konzervi, a povećanja programa konfekcioniranja, odnosno dorade ribe. U Republici Hrvatskoj to je relativno nova djelatnost koja se iz godine u godinu sve više razvija. Prerada ribe na našim prostorima ima tradiciju dužu od 130 godina, međutim od nekadašnjih 55 tvornica na našoj obali danas je aktivno još samo šest. Devedesetih godina prošlog stoljeća prerada ribe u Republici Hrvatskoj nailazila je na vrlo velike poteškoće u smislu otežanog plasmana na inozemna tržišta, nedostatnog ulova ribe – pa time i sirovine za preradu, kao i nedovoljno razvijenih tehnoloških kapaciteta. Tako se u razdoblju do 2004. godine prerada ribe kretala na razini od 12,5 do nešto više od 15 tisuća tona (Grafikon 3.).

Grafikon 3.

Prerada ribe u Republici Hrvatskoj u razdoblju 1998. - 2004.

Izvor: obrada autora prema podacima DZS-a, Odjel statističkih informacija, dokumentacija, pismohrane i publikacija, Zagreb, 02. prosinca 2005.

Uzme li se u obzir da je prijeratne 1988. godine ukupna prerada ribe iznosila 33 tisuće tona, izneseni podaci zaista su poražavajući. Prijedlog za rješavanje navedenih problema donijela je Vlada Republike Hrvatske u okviru Strategije razvoja poljoprivrede i ribarstva (NN 89/02). Kao temeljni cilj prerade ističe se potpunije korištenje srdele, kao najvažnijeg obnovljivog bogatstva našeg Jadrana, budući da se 90% ove vrste ribe plasira u tvornice. Mjere za provođenje navedenog cilja dane su u okviru Programa razvoja otoka i Zakona o otocima kroz smanjenje troškova transporta ribe i ribljih prerađevina s otoka na otok, te stimuliranja otočnih tvornica.

Unatoč navedenim mjerama, u 2003. i 2004. godini nije došlo do većeg porasta u količini prerade ribe, pa ona i dalje iznosi tek nešto više od 15 tisuća tona.

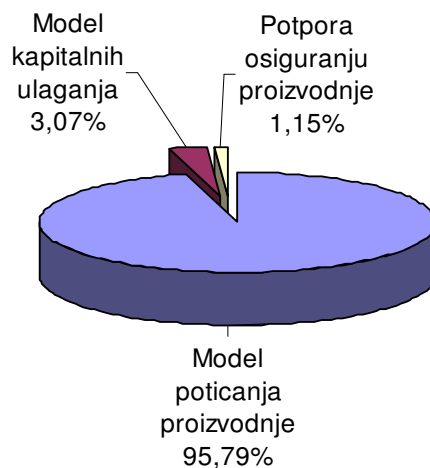
3. ULOGA EKONOMSKE POLITIKE U POTICANJU MORSKOG RIBARSTVA

Do drugog svjetskog rata ribarstvo se smatralo propulzivnom djelatnošću koja se može razvijati vlastitim akumulativnim sposobnostima, pa u skladu s time nije postojala posebna ekonomska politika koja bi omogućavala njegov razvoj. Međutim, nakon drugog svjetskog rata došlo je do naglog razvoja morskog ribarstva, koje više nije bilo usmjereno samo na nacionalna mora, već se počelo razvijati i oceansko i pučinsko ribarstvo. Istovremeno, pojavila se potreba za novim, specijaliziranim i suvremenijim ribarskim brodovima, alatima i instrumentima, koje nije bilo moguće osigurati bez posebne financijske pomoći. Stoga se danas, u suvremenom ribarstvu, ekonomska politika pojavljuje kao značajan čimbenik njegova razvoja.

Navedeni svjetski trendovi u Republici Hrvatskoj počeli su se primjenjivati tek od 2002. godine. Naime, do tada je sustav poticaja u ribarstvu bio baziran na Zakonu o novčanim poticajima i naknadama u poljoprivredi i ribarstvu (NN 46/97, 29/99) u okviru kojega nije postojao nikakav oblik strukturne potpore. Prema tom Zakonu poticana je samo finalna proizvodnja, a poticaji su se odobravali za uzgajanu ribu i riblje prerađevine. U segmentu ribolova, poticaji su se ogledali u mogućnosti korištenja tzv. plavog dizela, odnosno goriva bez trošarina. Ovakvi oblici poticaja nisu bili dostatni za daljnji razvoj morskog ribarstva, što su napokon uvidjeli i nositelji ekonomske politike. Tako je 2002. godine donesen novi Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu (NN 87/02) u okviru kojeg je regulirano više načina potpore morskom ribarstvu. Model poticanja proizvodnje i dalje je ostao najzastupljeniji, međutim javljaju se i oblici strukturne potpore u obliku modela kapitalnih ulaganja, potpore osiguranju proizvodnje, otkupa povlastica za gospodarski ribolov, te od 2005. godine – potpore za obnovu i modernizaciju ribarske flote. Grafikon 4. prikazuje strukturu isplaćenih državnih potpora u ribarstvu 2004. godine.

Grafikon 4.

Struktura isplaćene državne potpore u ribarstvu u 2004. godini

Izvor: obrada autora prema podacima Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, Uprava ribarstva, Zagreb, od 25. studenog 2005.

Kako što je vidljivo, u 2004. godini najveći iznos poticaja isplaćen je kroz model poticanja proizvodnje (95,79%) dok su ostali oblici potpore zastupljeni sa znatno manjim iznosima: 3,07% otpada na model kapitalnih ulaganja te samo 1,15% na potpore osiguranju proizvodnje. (Jahutka, Mišura, 2005.). U nastavku se analiziraju pojedini oblici državnih potpora morskome ribarstvu u Republici Hrvatskoj.

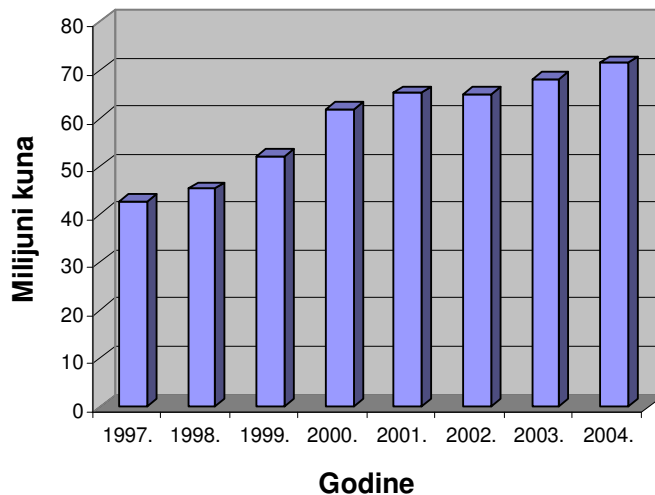
3.1. Model poticanja proizvodnje

Modelom poticanja proizvodnje daje se potpora fizičkim i pravnim osobama registriranim za obavljanje djelatnosti ulova, uzgoja i prerade ribe, a od interesa su za Republiku Hrvatsku. U okviru ove vrste potpore određeni su iznosi poticaja za deset različitih kategorija morskih organizama koji se odobravaju po kilogramu prodane i isporučene ribe i školjaka te po komadu riblje mlađi. Veće iznose poticaja ostvaruju korisnici koji proizvodnju obavljaju na otocima. U slučaju ekološke proizvodnje iznosi poticaja također se povećavaju za oko 30%, osim za ulov male plave ribe.

Državna potpora u obliku poticanja proizvodnje uvedena je 1997. godine, od kada je prisutan konstantan porast isplaćenih novčanih sredstava (Grafikon 5.).

Grafikon 5.

Isplaćeni novčani poticaji u ribarstvu od 1997. – 2004. godine

Izvor: obrada autora prema podacima Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, Uprava ribarstva, Zagreb, od 25. studenog 2005.

Manji pad ostvaren je samo u 2002. godini, dok je najveći porast od gotovo 10 milijuna kuna ostvaren 2000. godine. U odnosu na prvu godinu primjene, u 2004. godini došlo je do porasta isplaćenih sredstava od čak 67,2%. U 2004. godini najviše novčanih sredstava isplaćeno je za preradu ribe (32,03%) i uzgoj autohtonih vrsta bijele ribe (18,40%) na područjima s težim uvjetima gospodarenja. Najmanji iznos poticaja isplaćen je za potrebe uzgoja školjaka kamenica (0,13%) i dagnji (0,45%).

3.2. Model kapitalnih ulaganja

U okviru ovog modela odobrava se investicijska potpora koja podrazumijeva dodjelu nepovratnih sredstava iz proračuna Republike Hrvatske, kojima Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva sudjeluje u financiranju investicije za koju je financijska institucija odobrila kredit ili novčani zajam. Investicijska potpora odobrava se za srednjoročne (najmanje dvije godine) i dugoročne kredite te novčane zajmove u ribarstvu, a njen udio može iznositi do 25% od ukupne vrijednosti iskorištenog kredita, ali ne više od 20% od ukupne vrijednosti investicije. Pravo na investicijsku potporu u djelatnosti ribarstva može ostvariti pravna i fizička osoba koja je korisnik povlastica za uzgoj i povlastica za gospodarski ribolov sukladno Zakonu o slatkovodnom ribarstvu (NN 106/01) i Zakonu o morskom ribarstvu (NN 46/97). Najniži iznos kredita za koji se može odobriti investicijska potpora iznosi 80.000,00 kuna, dok najviši iznos investicijske potpore po korisniku u jednoj kalendarskoj godini iznosi 250.000,00 kuna, a odnosi se na kalendarsku godinu u kojoj je kredit iskorišten. Zahtjev za odobrenje investicijske potpore za kredite iskorištene u prethodnoj godini može se podnijeti Ministarstvu najkasnije do 28. veljače naredne godine. Nepovratna sredstva koja se dodjeljuju u okviru ovog modela namijenjena su kapitalnim investicijama, a odobravaju se

za izgradnju i opremanje objekata za akvakulturu, nabavu ribarskih plovila te nove opreme i mehanizacije u ribarstvu, kao i za izgradnju i opremanje objekata za čuvanje i preradu ribe.

Ovaj oblik potpore počeo se primjenjivati 2003. godine, kada je kroz njega isplaćen iznos od 997.964,42 kn. U 2004. godini došlo je do porasta od 129,46%, te je isplaćeno 2.289.974,76 kn nepovratnih sredstava. Čak 96,80% od navedenog iznosa isplaćeno je za potrebe morskog ribarstva. U strukturi isplaćenih nepovratnih sredstava u 2004. godini prevladava gospodarski ribolov (63,67%), zatim slijedi prerada ribe (26,40%), dok je najmanji iznos isplaćen za potrebe uzgoja riba i školjaka (9,93%).

3.3. Potpora osiguranju proizvodnje

Na temelju Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu (NN 87/02), u ožujku 2003. godine usvojen je Pravilnik o ostvarivanju prava na potporu osiguranja od mogućih šteta proizvodnji u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu (NN 47/03, 6/04, 185/04). Njime se propisuje visina potpore, način i uvjeti za ostvarivanje prava na potporu osiguranja od mogućih šteta na proizvodnji u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu. Pravo na potporu u djelatnosti morskog ribarstva mogu ostvariti korisnici povlastice za uzgoj ribe i drugih morskih organizama sukladno Zakonu o morskome ribarstvu (NN 46/97). Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva sudjeluje u pokriću troška premije osiguranja na način da osiguraniku po pojedinoj polici osiguranja plaća potporu u visini 25% troška zaračunate ukupne premije osiguranja, odnosno premije po skupnoj polici osiguranja, bez obzira na osigurani rizik za koji je sklopljena policia osiguranja. Potpora se realizira u obliku novčanog iznosa koji se ostvaruje nakon cjelovite isplate ugovorene ukupne premije osiguranja po pojedinoj polici osiguranja, odnosno plaćene premije po skupnoj polici osiguranja. Maksimalni iznos potpore za osiguranje proizvodnje u tijeku jedne godine, po pojedinoj pravnoj ili fizičkoj osobi, kada je ona osiguranik, iznosi 500.000,00 kuna.

U 2003. godini je za pokriće troška premije osiguranja u ribarstvu isplaćeno 958.132,59 kuna, a u 2004. godini 854.484,88 kuna, dakle, došlo je do smanjenja od 10,82%. Od ukupno isplaćenih sredstava u okviru navedenog Pravilnika, u 2004. godini, na ribarstvo je otpadalo samo 4,21%.

3.4. Otkup povlastica za gospodarski ribolov

Ovaj oblik strukturne potpore ribarstvu provodi se od 2003. godine na temelju Pravilnika o načinu korištenja sredstva ostvarenih od naknada za obavljanje ribolova na moru (NN 144/03, 90/04), a s ciljem smanjenja ribolovnog napora u priobalnom ribolovnom moru. Mjera se odnosi na sve vlasnike povlastica za kočarenje koji obavljaju tu vrstu ribolova u ribolovnim zonama A, E, F i G, odnosno u unutarnjem ribolovnom moru.

Tijekom 2003. godine isplaćeno je 225.000,00 kuna pri čemu su otkupljene tri povlastice za kočarski ribolov, dok je u 2004. godini isplaćeni iznos bio četiri puta veći – 1.339.126,00 kuna, a odnosio se na otkup osam povlastica za kočarski ribolov.

3.5. Pravo na korištenje plavog dizela

Pravo na korištenje plavog dizela, odnosno goriva bez trošarina, donedavno je bio jedini način potpore ribolovu. U okviru Zakona o posebnom porezu na naftne derivate (NN

55/00), te njegovih izmjena i dopuna (NN 101/00, 27/01, 107/01, 123/03), od 2003. godine pravo na korištenje ove vrste goriva imaju gospodarski ribari na moru, kao i plovila i strojevi koji se koriste u akvakulturi. Pravilnikom o primjeni Zakona o posebnom porezu na naftne derivate što se odnosi na eurodizel – dizelsko gorivo obojeno plavom bojom (NN 179/03) je propisano da potencijalni korisnici moraju od Ministarstva dobiti Knjižicu goriva za ribolov i akvakulturu, u koju je, radi izbjegavanja zloupotrebe, potrebno upisivati kupljene količine goriva. Unatoč tome, zlouporabe su se nastavile, pa je donesena odluka da od 1.01.2006 ribari u brodske spremnike neće više točiti plavu, obojenu naftu, nego običan dizel. Moći će ga kupovati na svakoj benzinskoj postaji po beneficiranoj cijeni, ali uz predočenje kartice. Tehnika provedbe još se razrađuje, a funkcionirat će otprilike kao telefonska kartica, osim što će umjesto impulsa ona mjeriti litre i tone dizel goriva.

3.6. Obnova i modernizacija ribolovne flote

Ribolovna flota Republike Hrvatske u 2004. godini brojala je 3.684 plovila, što je zavidan broj, međutim, problemi se javljaju u njenim karakteristikama (Tablica 2.).

Tablica 2.

Broj ribarskih plovila u razdoblju 2000. - 2004.

Godina	Brodovi¹	Brodice²	Ukupno
2000.	381	2.348	2.729
2001.	420	2.578	2.998
2002.	450	2.700	3.150
2003.	477	3.205	3.682
2004.	475	3.209	3.684

Izvor: Državni zavod za statistiku, <http://www.dzs.hr/hrv/priopcenja/PrFrameH.htm> od 15. prosinca 2005.

¹**Brod** je plovni objekt čija je duljina veća od 12 m i veličina plovila (GT) veća od 15. Ribarski brod je brod namijenjen i opremljen za ulov ribe ili drugih živih bića u moru ili na morskom dnu.

²**Brodica** je plovni objekt koji nije brod, namijenjen i opremljen za ulov ribe ili drugih živih bića u moru ili na morskom dnu, Pomorski zakonik (NN, br. 17/94.).

Kao što se može vidjeti, u strukturi ribolovne flote prevladavaju brodice, odnosno male ribolovne jedinice sa lošim konstrukcijama koje nisu osposobljene obavljati ribolov u vanjskom ribolovnom moru. Zbog toga je došlo do osiromašenja ribljeg fonda u unutrašnjem ribolovnom moru, koje je preopterećeno i djelomično devastirano.

U veljači 2005. godine Vlada Republike Hrvatske usvojila je Model financiranja obnove i modernizacije ribolovne flote, kao jednu od sastavnica “Nacionalnog programa povećanja proizvodnje i potrošnje ribe u Republici Hrvatskoj” koji je izrađen u skladu sa Strategijom razvoja poljoprivrede i ribarstva Republike Hrvatske (NN 89/02). Osnovni cilj ovoga Modela je poboljšanje uvjeta rada i sigurnosti plovidbe, te unaprjeđenje kvalitete ribolova primjenom novih tehnologija u svrhu unaprjeđenja konkurentnosti naših ribara u Jadranu u odnosu na ostale sudionike. Na taj način omogućilo bi se prebacivanje dijela ribolovne aktivnosti iz unutrašnjeg u vanjsko ribolovno more te potaknulo zapošljavanje domaćih brodogradilišta, kao i ugradnja domaće opreme i zapošljavanje ljudi u nizu pratećih sektora (prijeevoza, trgovine, građenja, servisa u lukama i pristaništa ribarskih plovila).

Sredstva za financiranje izgradnje nacionalne flote namijenjena su fizičkim ili pravnim osobama koje posjeduju povlasticu za gospodarski ribolov, a sredstva za

modernizaciju ribolovne flote namijenjena su fizičkim ili pravnim osobama koje posjeduju povlasticu za gospodarski ribolov, a čija su plovila upisana u registar plovila.

U navedeni projekt država namjerava utrošiti oko 240 milijuna kuna (bez PDV-a) i to u obliku državne potpore na ime različitih ministarstava (10% uplata na ime državne potpore koju osigurava Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva, 10% uplata na ime državne potpore koju osigurava Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka i 10% uplata na ime državne potpore koju osigurava Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva). 10% sredstava trebao bi osigurati ribar naručitelj iz vlastitih sredstava, dok će se za preostalih 60% iznosa naručitelj zadužiti kod HBOR-a i/ili poslovne banke uz hipoteku na plovilo. Kreditiranje plasmana ugovarat će naručitelj s HBOR-om i/ili poslovnom bankom uz pretpostavljeni poček od dvije godine, otplatu od 15 godina i kamatnu stopu od 2% primjerenu izvozno orijentiranim programima. Preostalih 2% kamate subvencionirat će država (Program gospodarske opravdanosti i rentabilnosti obnove ribarske flote, 2004.).

4. PRILAGODBA MORSKOG RIBARSTVA REPUBLIKE HRVATSKE U UVJETIMA PRIDRUŽIVANJA EUROPSKOJ UNIJI

Prve zajedničke mjere u sektoru ribarstva u Europskoj Uniji provedene su još sedamdesetih godina prošlog stoljeća i to u okviru Zajedničke poljoprivredne politike. Uviđajući da je ribarstvo sektor koji ima svoje specifične karakteristike i potrebe 1983. godine usvojena je Zajednička ribarska politika s ciljem upravljanja ribarstvom u korist ribarskih zajednica i krajnjih potrošača, a u svrhu zaštite ribljih resursa. Unatoč pozitivnim rezultatima, tijekom godina su se pojavile negativne posljedice koje su se ogledale u pretjeranom izlovu, neefikasnoj i prevelikoj ribarskoj floti, neadekvatno organiziranom nadzoru te brojnim neriješenim ekonomskim, socijalnim i međunarodnim pitanjima. Zbog toga je danas u tijeku druga reforma Zajedničke ribarske politike čiji je glavni cilj uspostava stabilne i dugoročne ribarske privrede, uvođenjem mnogo restriktivnijih propisa.

U procesu približavanja Europskoj uniji morsko ribarstvo Republike Hrvatske javlja se kao vrlo značajna tema, za u čije je usklađivanje i harmonizaciju potrebno uložiti mnogo vremena i napora. Prije svega, nameće se potreba za usklađivanjem Nacionalnog zakonodavstva sa mjerama Zajedničke ribarske politike, što je dijelom provedeno izmjenama i dopunama Zakona o morskom ribarstvu (NN 48/05). Taj je Zakon obuhvatio niz mjera koje su usuglašene sa pravnom stečevinom Europske Unije, poput zabrane koćarenja unutar pojasa od 3 milje, odnosno, izobate od 50 metara, zabrane lova plivaricama unutar izobate od 50 metara itd. U okviru novog Zakona po prvi puta se tretiraju pitanja tržišta ribom i ribljim proizvodima, odnosno uvjetima pod kojima se riba i drugi morski organizmi mogu stavljati u promet. Tijekom 2006/2007 godine predstoji izrada Pravilnika o dostavi podataka o prekrcaju ribe i drugih morskih organizama, usuglašavanje Pravilnika o tržišnim standardima, načinu i obliku dostave podataka te uvjetima koje moraju zadovoljiti mjesta prve prodaje i iskrcajna mjesta. Također, predviđa se usuglasiti Pravilnik o uvjetima registriranja udruga proizvođača u ribarstvu, Pravilnik o zaštitnim mjerama tržišta ribe i Pravilnik o sadržaju i načinju vođenja Registra ribarske flote. Pored navedenih, postoji još čitav niz podzakonskih akata koje će biti potrebno harmonizirati. Kao najznačajniji podzakonski akt na temelju Zakona o morskom ribarstvu ističe se Pravilnik o obavljanju gospodarskog ribolova na moru (NN 83/00, 101/02) koji donosi niz odredbi o vrsti i količini alata za pojedini segment gospodarskog ribolova kao i odredbe o redosljedju i uvjetima obavljanja ribolova. U okviru Izmjena i dopuna ovog Pravilnika (NN 54/04) mnoge mjere u ovom segmentu usklađene su s mjerama EU-a, dok

tijekom 2005. predstoji izrada novog nacrtu Pravilnika o gospodarskom ribolovu s gotovo potpunom harmonizacijom tehničkih mjera.

Mjere koje se ne odnose na usklađivanje zakonodavstva obuhvaćaju opremu i ustroj ribarske inspekcije, povećanje administrativnih sposobnosti Uprave ribarstva (koja djeluje u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva) te uspostavu statističkog sustava u ribarstvu u skladu sa zahtjevima EU-a. Na tom su području, također, postignuti određeni rezultati te je tijekom 2004. godine, promjenom unutrašnjeg ustroja Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, osnovan Odjel ribarske inspekcije, kao bi se povećala kontrola i nadzor u provođenju mjera u okviru morskog ribarstva.

Pravilnik o načinu korištenja sredstava od naknada za obavljanje ribolova na moru (NN 144/03) temeljni je pravni okvir za provođenje strukturnih mjera u ribarstvu. U okviru njega regulira se otkup povlastica za obavljanje ribolova kočama koji je još tek djelomično usuglašen sa Uredbama Europske Unije. Sakupljanje podataka iz ribarstva i praćenja ribolovnih aktivnosti regulirano je kroz novi Pravilnik o očevidniku, izvješće o ulovu i dostavi podataka o gospodarskom ribolovu na moru (NN 138/05) u okviru kojeg je ova strukturna mjera u potpunosti usklađena s odredbama Uredbi EU-a. Kao prioritet u provođenju strukturnih mjera u ribarstvu RH nameće se nedavno započeta izgradnja i modernizacija ribolovne flote. Naime, Europska je komisija tijekom 2002. godine donijela nove odredbe o hitnim mjerama uklanjanja ribarskih brodova i ukidanjem pomoći za modernizaciju i obnovu flote (osim pomoći za poboljšanje sigurnosti i radnih uvjeta na brodovima). Imajući to u vidu, navedene mjere u RH potrebno je provesti prije ulaska u EU.

Za provođenje navedenih mjera harmonizacije potrebno je izdvojiti znatna novčana sredstva. Dio sredstava već se izdvaja iz proračuna, dok će za provedbu ostalih odredbi biti potrebno predvidjeti nove proračunske stavke. Velik dio sredstava izdvaja se u okviru međunarodne pomoći, pa je tako u 2005. godini iz programa CARDS 2001-2004 za različite aktivnosti u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, izdvojeno čak 8,4 milijuna eura. Planiraju se koristiti i sredstva pretpripravnih fondova, čije je programiranje u tijeku. Najveći iznos u promatranom razdoblju namjerava se utrošiti za potrebe modernizacije flote, što je, kao što već istaknuto, prioritetni zadatak prije ulaska u EU. Od ukupnih proračunskih sredstava koja se planiraju izdvojiti za proces pridruživanja Europskoj Uniji u razdoblju od 2005. – 2007. godine, na ribarstvo otpada 0,34% (Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, 2005.).

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Analiza morskog ribarstva prema izabranim pokazateljima udjela u vanjskotrgovinskoj razmjeni potvrdila je da ova djelatnost nema važniju ulogu: čini tek 1,5% ukupnog hrvatskog robnog izvoza, iako treba napomenuti da je ovo jedna od rijetkih djelatnosti koja ostvaruje suficit u međunarodnoj trgovini. Promet ribom neorganiziran je, usitnjen i skup, što rezultira i niskom potrošnjom ribe po stanovniku, čak tri puta nižom u odnosu na prosjek Europske Unije. Prerada ribe u Hrvatskoj ima dugu tradiciju, no od nekadašnjih 55 tvornica, danas je aktivno još samo šest, a od 33.000 tona prerađene ribe 1988. godine, današnja prerada iznosi tek polovicu tog iznosa.

S obzirom da morsko ribarstvo očigledno nije propulzivna djelatnost koja se može adekvatno razvijati vlastitim akumulativnim sposobnostima, ne samo u Hrvatskoj, već i u svijetu, države značajno potiču razvoj morskog ribarstva različitim mjerama i poticajima. U Hrvatskoj je postalo očigledno da dotadašnji Zakon o novčanim poticajima i naknadama u poljoprivredi i ribarstvu nije omogućavao dostatne poticaje za razvoj morskog ribarstva,

stoga je 2002. godine donesen novi Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, u okviru kojeg je regulirano više načina potpore morskom ribarstvu. Uz model poticanja proizvodnje koji je i dalje najzastupljeniji oblik poticaja (96,8%), koriste se i oblici strukturne potpore u obliku modela kapitalnih ulaganja (3,1%), potpore osiguranju proizvodnje, otkupa povlastica za gospodarski ribolov te od 2005. godine i potpore za obnovu i modernizaciju ribarske flote. Pitanje obnove i modernizacije ribolovne flote postaje vrlo aktualno nakon što je Hrvatska postala kandidat za pridruživanje Europskoj Uniji, a cilj je unapređenje konkurentnosti hrvatskih ribara u odnosu na ostale ribolovne flote u Jadranu.

Hrvatsko morsko ribarstvo očekuje daljnje usklađivanje i harmonizacija sa Zajedničkom ribarskom politikom Europske Unije, što će zahtijevati veliki napor i financijska sredstva. Izmjene i dopune Zakona o morskom ribarstvu iz 2005. dijelom su uskladile nacionalno zakonodavstvo s pravnim stečevinama Europske Unije, no treba uskladiti i cijeli niz podzakonskih akata, ustrojiti ribarsku inspekciju te uspostaviti statistički sustav u ribarstvu usklađen s mjerama Europske Unije. Nova strukturna mjera obnove i modernizacije ribolovne flote Republike Hrvatske treba se provesti prije ulaska Hrvatske u Europsku Uniju s obzirom da je Europska komisija tijekom 2002. godine ukinula pomoći za modernizaciju i obnovu flote u EU.

Bilješka:

¹ Podaci o potrošnji ribe u RH dobiveni su iz Ankete o potrošnji kućanstava, čijom su metodologijom obuhvaćena samo privatna, individualna kućanstva u Republici Hrvatskoj, tj. isključeno je stanovništvo smješteno u domovima, internatima, zatvorima i bolnicama te potrošnja stranih turista

LITERATURA

Dominiš, Ž., (2005), Morsko ribarstvo i oslobođenje od plaćanja carine na proizvode morskog ribolova, Naše more, Dubrovnik, br. 52, 3 - 4, 144 - 155

DZS, (2005), Odjel statističkih informacija, dokumentacija, pismohrane i publikacija, Zagreb

Eurostat yearbook 2005

<http://www.hidra.hr>

<http://www.dzs.hr/hrv/priopcenja/PrFrameH.htm>

Jahutka, I., Mišura, A., (2005), Državna potpora u ribarstvu, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, Zagreb

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, (2005), Uprava ribarstva, Zagreb

Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, (2004), Program gospodarske opravdanosti i rentabilnosti obnove ribarske flote izgradnjom i rekonstrukcijom brodova u domaćim brodogradilištima, Zagreb

Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, (2005), Nacionalni program Republike Hrvatske za pridruživanje Europskoj Uniji, Zagreb

Hrvatska gospodarska komora, (2005), Ribarstvo i prerada ribe, Sektor za poljoprivredu, prehrambenu industriju i šumarstvo, Zagreb

Statistički ljetopis Republike Hrvatske, razne godine

Zakon o novčanim poticajima i naknadama u poljoprivredi i ribarstvu, NN br. 46/97, 29/99

Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, NN br.87/02

**MJERE EKONOMSKE POLITIKE U FUNKCIJI POTICANJA
MORSKOG RIBARSTVA REPUBLIKE HRVATSKE**

SAŽETAK

Morsko ribarstvo čini 1,5% hrvatskog robnog izvoza i jedna je od rijetkih djelatnosti u Hrvatskoj koja ostvaruje suficit u međunarodnoj trgovini. S obzirom da morsko ribarstvo nije propulzivna djelatnost koja se može adekvatno razvijati vlastitim akumulativnim sposobnostima, ne samo u Hrvatskoj, već i u svijetu, države značajno potiču razvoj ove djelatnosti različitim mjerama i poticajima.

Cilj je ovog rada istražiti aktualnu poziciju morskog ribarstva u gospodarstvu Republike Hrvatske, posebice u vanjskoj trgovini, prometu, potrošnji i preradi te analizirati mjere ekonomske politike koje su usmjerene na poticanje razvoja i konkurentnosti morskog ribarstva. S obzirom da hrvatsko morsko ribarstvo očekuje daljnje usklađivanje i harmonizacija sa Zajedničkom ribarskom politikom Europske Unije, rad također daje osvrt na mjere koje će trebati provesti prije ulaska Hrvatske u Europsku Uniju.

Ključne riječi: *morsko ribarstvo, Republika Hrvatska, međunarodna trgovina, promet i potrošnja ribe*